

Turinys

I skyrius. Tarpukaris

1.1 SSRS įkūrimas	2
1.2 Tarp demokratijos ir diktatūros	4
1.3 Pasaulinė ekonomikos krizė	6
1.4 Fašistinė Italija	8
1.5 Stalinizmo sistema	10
1.6 Trečiasis reichas	12
1.7 Gyvenimas tarpukariu: mokslas, menas, žmogus	14
+1.8 Ispanijos pilietinis karas	16

II skyrius. Nepriklausoma Lietuva

2.1 Lietuvos nepriklausomybės karas	18
2.2 Nepaskelbtas Lenkijos karas su Lietuva	20
2.3 Steigiamasis Seimas	22
2.4 Klaipėdos krašto prijungimas	24
2.5 Nuo demokratijos iki autokratijos	26
2.6 Tarpukario Lietuvos visuomenė	28
2.7 Tarpukario Lietuvos ūkis	30
2.8 Lietuvos kultūra	32
+2.9 Kasdienis gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje	33
2.10 Baltijos šalys	34

III skyrius. Antrasis pasaulinis karas

3.1 Pasaulis ant naujo karo slenksčio	36
3.2 A. Hitleris ir J. Stalinas dalijasi Lenkiją	38
3.3 Žiemos karo stebuklas	40
3.4 A. Hitlerio triumfas Vakaruose	42
3.5 Neišvengiama agresorių dvikova	44
3.6 Trečiojo reicho žlugimas	46
3.7 Antrojo pasaulinio karo pabaiga	48
3.8 Karo blogis	50
3.9 Karo pasekmės	52

IV skyrius. Lietuva karo audrose

4.1 Trys ultimatai Lietuvai	54
4.2 Raudonasis maras užplūsta	56
4.3 Gyvenimas po Stalino saule	58
4.4 Birželio 23-iosios sukilimas	60
4.5 Lietuva nacistinės Vokietijos okupacijos metais	62
4.6 Lietuvos žydų tragedija	64

 12–15 p. – temos puslapis vadovėlyje

Istorinė erdvė

1 1918–1922 m. pilietinis karas Rusijoje.

1. Pasirinktomis spalvomis nubrėžk bolševikų kontroliuojamos teritorijos 1919 m. pradžioje ribą, paryškink 1922 m. SSRS ribas. Rodyklėmis pažymėk Raudonosios armijos žygį į Vakarus, vykstant Sovietų Rusijos ir Lenkijos karui.
2. Reikiamose vietose įrašyk: **Maskva**, **Petrogradas**, **Varšuva**. Pažymėk vienos iš pirmųjų koncentracijos stovyklų vietą ir įrašyk jos pavadinimą.
3. Nustatyk, kurios po Rusijos imperijos subyrėjimo įkurtos arba atkurtos valstybės apgynė nepriklausomybę, o kurios ne. Pažymėk + arba -. Reikiamose žemėlapių vietose įrašyk šių valstybių pavadinimus.

☐ Gruzija ☐ Lietuva ☐ Lenkija ☐ Latvija
☐ Ukraina ☐ Suomija ☐ Baltarusija

Orientuojusi istoriniame laike

2 Chronologiškai sunumeruok įvykius. Į apskritimą įrašyk tinkamą skaičių.

- ☐ Bolševikų perversmas Rusijoje
☐ Karinio komunizmo politikos pradžia
☐ Pilietinio karo pradžia
☐ NEP pradžia
☐ SSRS įkūrimas

Svarbiausios sąvokos

3 Sujunk tarpusavyje susijusias sąvokas.

Raudonasis teroras

Propaganda

Pilietinis karas

Privati nuosavybė

Ateizmas

ČK

Karinis komunizmas

Raudonieji ir baltieji

NEP

Turto nacionalizacija

4 Įrašyk šias tekste praleistas sąvokas: **partija, teroras, valstybinė, ideologija, pramonė, pilietinis, komunistai.**

Kita bolševikų išlikimo sąlyga buvo jų sukurta
 santvarka. Valdžia sutelkta
 vienos rankose ir vis labiau
 įsigalėjo vienintelė
 atvirai teisinamas kaip
 būtinas ginklas partijos arsenale.
 Baigiantis karui, bolševikai jau
 buvo užvaldę didžiules ekonomikos sritis. Visa
 – valstybės nuosavybė.
 Valstybei priklausė grūdų prekybos monopolis. Mokyklos ir
 spauda buvo prižiūrimos

R. Service, *Blogio sėkla: komunizmas pasaulyje*, Vilnius: Briedis, 2017, p. 87.

Taikau žinias ir gebėjimus

5 Išnagrinėk istorijos šaltinį.

1. Ką simbolizuoja karikatūroje vaizduojami objektai?

A

B

C

2. Kokį Rusijos bolševikų tikslą atspindi plakatas? Kaip šį tikslą jie ketino įgyvendinti?

Rusijos Sovietų Federacinė Socialistinė Respublika

Visų šalių proletarai, vienykitės!

Gegužės 1-oji. Darbininkai neturi ką prarasti, išskyrus savo grandines. O įgis jie visą pasaulį.

1919 m. sovietų plakatas.

6 Išnagrinėk rašytinius šaltinius.

A

1920 m. sovietinės dainos ištrauka

Mes žiebiame pasaulinį gaisrą,
Bažnyčias ir kalėjimus sulaušinam
su žeme.
Juk nuo taigos iki britų jūrų
Visų stipriausia – Raudonoji armija!

Pagal: <http://www.sovmusic.ru>.

B

1918 m. rugpjūčio 10 d. Lenino telegrama Penzos sovieto vykdomajam komitetui

Draugai!

Buožių sukilimas penkiose jūsų apskrityse turi būti negailestingai numalšintas. [...] Taigi reikia: 1. Pakarti (aš turiu omenyje – pakarti taip, kad žmonės tai matytų) ne mažiau kaip 100 buožių [...] 3. Atimti iš jų visus grūdus. [...] Atlikite viską taip, kad per 100 kilometrų aplinkui žmonės matytų, drebėtų ir šauktų: jie žudo ir toliau žudys kraujo ištroškusius buožes. Patvirtinkite telegrama, kad tikrai gavote ir įvykdėte šias instrukcijas. Jūsų Leninas.

P.S. Raskite tam tvirtesnių žmonių.

Juodoji komunizmo knyga, Vilnius: Vaga, 2000, p. 101.

1. Kurios šalys ir tautos minimos A?

2. Kokius bolševikų planus atskleidžia dainos žodžiai „žiebiame pasaulinį gaisrą“?

3. Paaiškink, ką B Leninas vadina buožėmis. Koks likimas laukė šių žmonių?

4. Įvertink šiame šaltinyje aprašomus bolševikų politikos metodus. Ko jais siekė Leninas?

Vertinu

7 Įvertink bolševikų atėjimo į valdžią pasekmes šalies valdymui, ekonomikai ir visuomenei.

1.3 Pasaulinė ekonomikos krizė

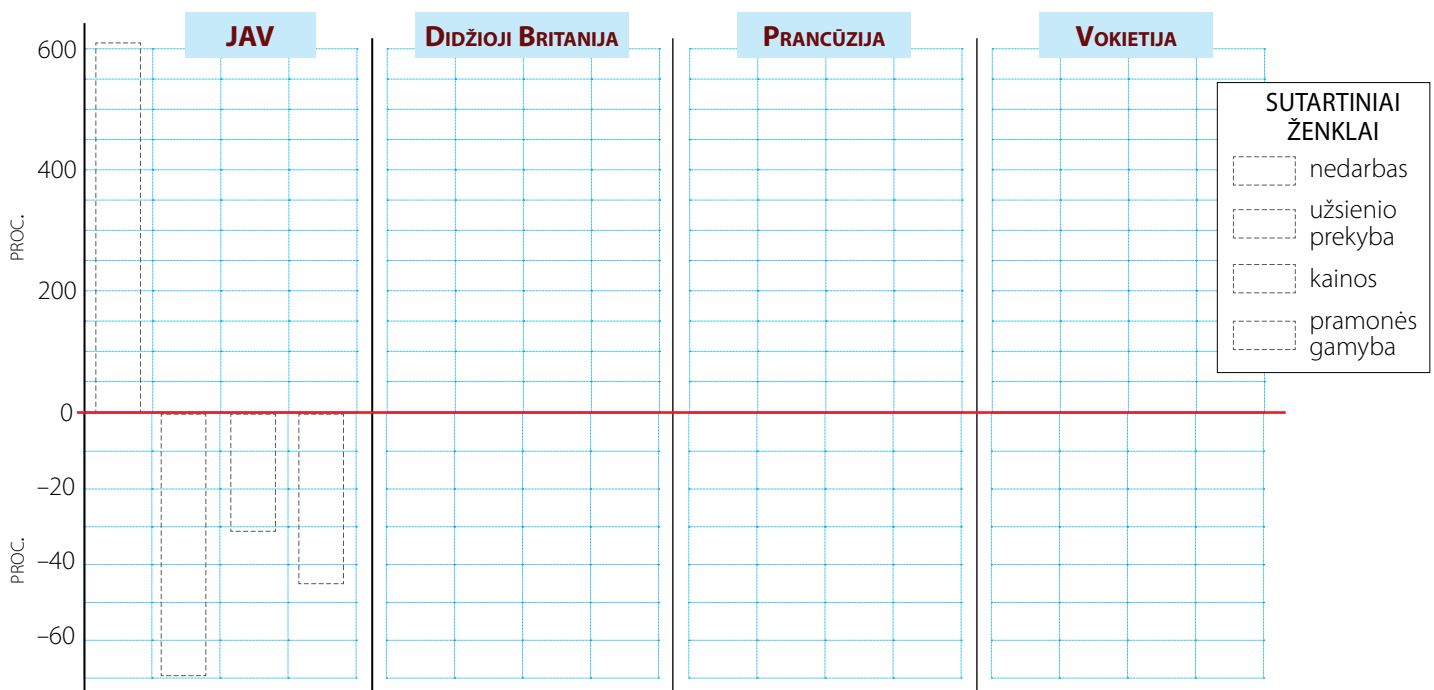
20–23 p.

1 Didžioji depresija.

1. Pagal pateiktus duomenis sudaryk kiekvienos šalies ekonominės raidos stulpelinę diagramą.
2. Pateik išvadų apie pasaulinės krizės poveikį skirtingoms valstybėms.

	JAV	Didžioji Britanija	Prancūzija	Vokietija
Pramonės gamyba	–46 %	–23 %	–24 %	–41 %
Kainos	–32 %	–33 %	–34 %	–29 %
Užsienio prekyba	–70 %	–60 %	–54 %	–61 %
Nedarbas	+607 %	+129 %	+214 %	+232 %

1929–1932 m. ekonomikos permainingos JAV, Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje.

Orientuojosi istoriniame laike

2 Chronologiškai sunumeruok sąvokas pagal pasaulinės ekonomikos krizės įvykių seką.

- ☐ Etatizmas
- ☐ Akcijų rinkos griūtis
- ☐ Perprodukcija
- ☐ Kompensacija
- ☐ Naujasis kursas
- ☐ Paklausos kritimas
- ☐ Bankrotas
- ☐ Nedarbas
- ☐ Spekuliacija akcijomis

Svarbiausios sąvokos ir asmenybės

3 Savais žodžiais užpildyk tekste tuščias vietas.

Didžiąjai depresijai įveikti įvairių šalių vyriausybės didino įtaką ekonomikoje.

JAV prezidentas įgyvendino, kuris apėmė darbų programą, socialines ir finansinių rinkų reguliavimą. Šios priemonės leido atgaivinti ekonomiką ir sumažinti lygį.

Taikau žinias ir gebėjimus

4 Išnagrinėk istorijos šaltinį.

1. Kokį istorijos įvykį atspindi nuotrauka?
2. Atpažink, kokie žmonės vaizduojami nuotraukoje ir joje esančiame plakate.
3. Ką, tavo nuomone, norėjo pasakyti nuotraukos autorius?

1937 m. M. Berk-Vait nuotrauka.

Aukščiausi pasaulyje gyvenimo standartai

Nėra kito kelio, tik Amerikos kelias

5 Išnagrinėk rašytinį šaltinį.

1. Kokias pasaulinės ekonomikos krizės priežastis atskleidžia šaltinis?
2. Ar panašių ekonomikos krizių būna šiais laikais? Pateik pavyzdžių.

Išaugęs gyventojų pragyvenimo lygis lėmė spartų vertybinių popierių rinkos vystymąsi. Volstritas tapo Amerikos ekonomikos simboliu: vertybiniais popieriais prekiaavo ne tik profesionalūs žaidėjai, bet ir paprasti amerikiečiai. Maklerių biurų, kurie dirbo su individualiais investuotojais, skaičius išaugo nuo 706 1925 m. iki 1658 1929 metais. Pardavimai išaugo nuo 1,7 mln. akcijų per dieną 1925 m. iki 3,5 mln. ir 4,1 mln. akcijų atitinkamai 1928 m. ir 1929 m. spalio viduryje. Žaidėjai iš maklerių skolinosi gerokai didesnes sumas nei jų pačių lėšos. JAV prezidentas Herbertas Huveris (1929–1933 m.) vėliau šį laikotarpį pavadino „pašėlusios spekuliacijos orgija“. Istorikas Deividas Kenedis rašė, kad „1929 m. bankai atsidūrė neįprastoje situacijoje: skolino daugiau pinigų akcijų ir nekilnojamojo turto rinkoms nei komercinėms įmonėms“.

Vertinu

6 Įvertink pasaulinės ekonomikos krizės padarinius.

Istorinė erdvė

1 Baltijos šalių okupacija 1940 metais.

1. Žemėlapyje pažymėk Sovietų Sąjungos 3-iosios, 8-osios ir 11-osios armijų Baltijos valstybių puolimo kryptis ir datas.
2. Pažymėk Baltijos valstybių jūrų blokadą.
3. Nurodyk SSRS karines bazes Baltijos valstybėse.

Orientuojosi istoriniame laike

2 Chronologiškai sunumeruok įvykius. Į apskritimą įrašyk tinkamą skaičių.

- ☐ Lietuvos SSR įjungama į Sovietų Sąjungą
- ☐ Rinkimai į marionetinį Liaudies seimą
- ☐ SSRS kariuomenė įžengia į Lietuvą
- ☐ Lietuva paskelbiama Lietuvos SSR
- ☐ Sudaryta marionetinė Liaudies vyriausybė

Svarbiausios asmenybės

3 Nurodyk kiekvienos asmenybės pareigas arba profesiją ir apibūdink jos vaidmenį, Lietuvai prarandant valstybingumą.

	Pareigos arba profesija	Vaidmuo
J. Urbšys		
J. Paleckis		
K. Skučas		
S. Nėris		
A. Povilaitis		
P. Cvirka		
A. Venclova		

Taikau žinias ir gebėjimus

4 Išnagrinėk istorijos šaltinį.

1. Kuriems istorijos įvykiams skirta ši karikatūra?

2. Apibūdink karikatūroje vaizduojamus objektus.

A

B

3. Ką autorius šia karikatūra norėjo pasakyti?

4. Nustatyk, kurios valstybės trūksta prie konferencijos stalo.

5 Išnagrinėk rašytinį šaltinį.

Krašto apsaugos ministro **K. Musteikio** atsiminimai,
1940 m. birželio 15 d.

Pakartojęs, kad ultimatumą reikia atmesti ir gintis, paprašiau **Prezidentą**, kad jis leistų pasisakyti naujam Ministrui Pirmininkui. **Raštikis** atsakė: „Krašte yra įgulos. Gintis būtų neįmanoma. Reikia visus reikalavimus priimti ir nespriešinti.“ **Bizauskas** vėl pradėjo karščiuotis ir raginti greičiau ultimatumą priimti, nutraukti tardymo komisijos darbus, tai ir rusai padarys mums nuolaidų ir sušvelnins savo reikalavimus. **Jokantas** kalbėjo labai trumpai. Jis sakė: „Jeigu taip, tai paimkim ir pasipriešinkim.“ **Vitkauskas**, padilinęs sėdimąją kėdę, sakė, kad jis pritariaš Raštikio nuomonei, jog gynimasis būtų neįmanomas, kai krašte yra įgulos. Tada aš pasiūliau nors protestą pareikšti. Prezidentas: „Būtinai.“ Raštikis: „Tas nieko nepadės. Nereikia rusų erzinti jokiais protestais. Mums reikės su jais dirbti, todėl reikia rodyti daugiau nuoširdumo.“ Taip birželio 15 d., 7 val. ryto, buvo baigtas paskutinis Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės posėdis.

Pagal: K. Musteikis, *Prisiminimų fragmentai*, Vilnius: Mintis, 1989, p. 56–57.

1. Kuriam istorijos įvykiui skirtas šaltinis?

1940 m. lenkų
karikatūra.

„Prašau Suomijos, Estijos, Lietuvos, Lenkijos ir Rumunijos atstovų: ar kas nors prieštarauja mano nuomonei?“

2. Pasidomėk, koks posėdyje dalyvavusių asmenybių likimas.

A. Smetona

K. Musteikis

S. Raštikis

K. Bizauskas

K. Jokantas

V. Vitkauskas

3. Kaip, tavo manymu, turėjo pasielgti Lietuvos valdžia?

Priešintis ginklu

Pareikšti protestą

Priimti ultimatumą

Vertinu

6 Pasamprotauk, ar Baltijos valstybių okupacija galėtų įvykti šiais laikais.